

Het revolutionaire Yiddishland (3)

Vladimir Medem, inspirator van de Bund

door Henri Minczeles

De Bund was de eerste socialistische Joodse partij, actief in Rusland, Polen en Litouwen. Vladimir Medem was haar inspirerende kracht. Onder zijn impuls werd het principe van de culturele autonomie ontwikkeld, een begrip dat ook nu nog van cruciaal belang is. Hij was een tijdgenoot van Milly Witkop en Rudolf Rocker, toen dezen actief waren in de Joodse arbeidersklasse in Londen. (jl)

Vladimir Medem (1879-1923), theoreticus van het Algemeen Verbond van Joodse Arbeiders van Rusland, Polen en Litouwen, getalenteerd spreker, zeer geliefd bij de Joodse socialisten in Oost-Europa in het begin van de twintigste eeuw, was een van de meest invloedrijke leiders van de volksmassa's. Het was de tijd waarin het zionisme nog volkomen marginaal was en nog niet de pretentie had de leider van de diaspora te worden. In die tijd was de Joodse staat een denkbeeld, een haast onbereikbare en enigszins surrealistische droom, terwijl het socialisme een belofte voor de toekomst inhield en de geestdrift van de Joodse jongeren van Polen en Rusland opwekte.

De wereld is veranderd. Het Joodse volk heeft diepe transformaties ondergaan en vooral de grootste catastrofe uit de geschiedenis gekend, de Shoah, dit wil zeggen de verschrikkelijke dood van zes miljoen mannen, vrouwen en kinderen. 1948 betekende de creatie van de Hebreeuwse staat die compleet het lot van de Joodse gemeenschappen in de wereld gerevolutioneerd heeft.

Maar laten we terugkeren en de weg van de geschiedenis inslaan. Toen Medem op het podium verscheen gingen zes miljoen Joden gebukt onder de tsaristische autocratie, waar ze 'paria's onder de paria's' waren, zoals Plekhanov, de meest invloedrijke leider van het Russische socialisme, het geformuleerd heeft. Als we het over Medem willen hebben, dan moeten we een tijdperk voor ogen houden waarin de Joodse arbeider, ondanks verschrikkelijke leefomstandigheden, waanzinnige arbeidsuren en een erbarmelijk loon, zijn waardigheid behouden had. We dienen ook via een kleine omweg te herinneren aan de verschillende etappes van een politieke partij die meer dan elke andere socialistische beweging zwaar door de geschiedenis beproefd werd, en dat bij herhaling: ze werd vervolgd door de tsaristische tirannie, vervolgens werd haar Russische vleugel geterroriseerd door het Sovjetregime, en tenslotte werd ze in Polen gebroken door het nazisme en afgemaakt door het communisme.

Voor de Joodse massa's – die van Warchau, het hart van het jodendom, die van Lodz, het 'Poolse Manchester', die van Vilnius, 'het Jeruzalem van Litouwen', en die van honderden kleine dorpen, de shtetl – was Medem iemand die de vernederde en onderdrukte Jood omvormde tot een strijder voor sociale rechtvaardigheid. Zijn vrienden noemden hem liefdevol *Di Néchomè fun Bund*, d.w.z. bezieler van de Bund.

Hij behoort tot de generatie van de Joodse politieke intelligentsia van het soort van Nahman Syrkin, de territorialist die de ideoloog van de Joodse socialistische staat zou worden, van Ber Borochov, de marxistische theoreticus van de Poalé Tsion, van Ahad Haam, de culturele zionist, van Haïm Jitlowski, de filosoof van het Jiddischisme, van Simon Doubnov, de autonomistische historicus, dit wil zeggen van een hele pleiade moedige en eerbiedwaardige denkers die zich in een tot dan toe ongekende kolking van ideeën bogen over het lot van de Joodse volksmassa's van Oost-Europa en die een nieuwe 'Weltanschauung' trachtten te formuleren voor het volk van het Boek.

Wanneer we het verleden oproepen van een vernietigde Joodse beschaving, waarvan we nog zo sterk doordrongen zijn, dan laten we een boeiende wereld uit de asse herrijzen, niet enkel in zijn

folkloristische aspecten maar in een minder bekend en oneindig veel dynamischer aspect: de hartstochtelijke ideologische twisten van de godsdienstigen en de seculieren, van de bundisten en de zionisten.

In 1897, enkele weken na het eerste zionistisch congres van Bazel, kwamen in het grootste geheim dertien afgevaardigden (acht arbeiders en vijf intellectuelen, elf mannen en twee vrouwen) van de Joodse sociaaldemocratische secties (die 3.500 leden telden) samen in een klein houten huis in een buitenwijk van Vilnius, om er het Algemeen Verbond van Joodse arbeiders van Rusland en Polen op te richten, d.w.z. de Bund, de eerste Joodse politieke partij.

In die tijd was Medem 18 jaar. Hij was geboren in Libau (Liepaja) in Letland, uit een volkomen geassimileerd gezin. Zijn vader, een geneesheer van het Russische leger, had hem tijdens zijn kindertijd laten dopen in de orthodoxe kerk. In het lyceum van Minsk beschouwde Vladimir Medem zich als een volwaardig Russisch burger, hij was een fervent orthodoxe gelovige en hij had vrijwel geen enkele band met het jodendom. In 1897 had hij zijn toelatingsexamen afgelegd en begon hij rechten te studeren aan de universiteit van Kiev. Door contacten met studenten die erg beïnvloed waren door de revolutionaire propaganda begon hij Marx en Plekhanov te lezen, alsook de geschriften van een jonge journalist, een zekere Oelianov, die spoedig het pseudoniem Lenin zou aannemen. In een land dat door het tsarisme verdrukt werd, voelde Medem zich zeer snel socialist in hart en nieren. Nadat hij in 1899 aan een studentenstaking deelgenomen had, werd hij uit de universiteit uitgesloten en, nadat hij een korte tijd gevangen zat, keerde hij naar Minsk terug.

Het daarop volgende jaar leerde hij de Joodse massa's kennen. Hij trad daarbij in het spoor van de oprichters van de Bund – Kremer, Kossovski, Mutnik en Mill – die in hun jeugd jaren Russische revolutionairen van het joodse geloof geweest waren, alvorens Joodse leiders te worden. Medem sloot zich bij de bundistische militanten aan, onderzocht de leefomstandigheden van de Joodse arbeiders die in kleine productie-eenheden tewerkgesteld waren, in piepkleine ambachtelijke werkplaatsen, waar dagelijks 14 à 16 uur – soms zelf 18 uur – gewerkt werd, en dat voor een loon dat ongeveer eenderde voorstelde van wat een Franse, Engelse of Duitse arbeider verdiende. De Joodse arbeider had geen recht op staking – in die tijd stond dat gelijk aan opstand. Mocht hij toch staken, dan dreigde de deportatie naar Siberië. Hij onderging een dubbele onderdrukking: economisch en nationaal, omdat de Joden geen burgerlijke en geen politieke rechten kenden.

De intellectuele en ideologische ontwikkeling van Medem was vergelijkbaar met die van de oprichters van de Joodse arbeidersbeweging. Om begrepen te worden door de Joodse arbeiders en om hun eisen beter te leren kennen sloten ze opnieuw aan bij hun Joodse wortels. Toen hij in 1901 opnieuw gearresteerd werd, schreef hij op het gevangenisformulier onder de rubriek nationaliteit: 'Joods'.

Vanaf die periode betoonde hij zich solidair met de wevers van Lodz en Bialystok, met de kleermakers van Warchau, met de borstelmakers van Minsk en Mezrich, met de leerlooiers van Krynki en Smorgon, met de sigarettenmakers van Grodno, met de winkelbedienden van Vitebsk. Alhoewel hij leed aan een nierontsteking – die hem op 43-jarige leeftijd fataal zou worden -, slaagde Medem erin te ontsnappen en naar Zwitserland te ontkomen, de favoriete vluchthaven van de politieke emigranten die zich verzetten tegen het 'Rijk der Duisternis' van Nicolaas II. Hij werd gekozen tot secretaris van de buitenlandse afdeling van de Bund en deed zich opmerken als een actieve militant.

Deze afdeling verdiepte niet enkel zijn theoretische ideeën over de beweging maar was ook belast met het ophalen van steungeld bij de Joodse arbeidersgemeenschappen in de Verenigde Staten, Groot-Britannië, Duitsland, Frankrijk, enz. Net zoals alle andere multi-etnische groepen van Rusland die in de Zwitserse confederatie hun toevlucht gevonden hadden, stond de afdeling ook in

voor de verspreiding en het vervoer van de illegale literatuur. Men noemde Medem dan ook dikwijls de minister van Buitenlandse Zaken van de Bund, hij was haar woordvoerder voor het Westen.

Op het tweede congres van de Sociaaldemocratische Arbeiderspartij van Rusland, dat in 1903 eerst in Brussel en vervolgens in Londen gehouden werd, vertegenwoordigde Medem de Bund. Onder druk van de Joodse arbeiderspartij was de Russische beweging vijf jaar eerder opgericht en de Bund was erkend als organisatie die het Joodse proletariaat vertegenwoordigde. Maar deze bevoorrechte positie werd ter discussie gesteld. Martov, Trotsky en Lenin keurden het principe van een federalistische partij voor de Joden af. Medem en vier andere afgevaardigden van de Bund konden zich niet verzoenen met een eventuele opheffing van hun partij – goed voor 30.000 leden – en waren anderzijds zeer wantrouwig tegenover het democratisch centralisme van Lenin en zijn aanhangers: een monolitische organisatie die geleid werd door beroepsrevolutionairen, met name door de bolsjewistische stroming, die zich als resultaat van het congres zou vormen. Ze besloten bijgevolg de Russische sociaaldemocratie te verlaten. Dit was de start van een lange ideologische strijd tussen de aanhangers van een democratisch socialisme en de aanhangers van een autoritair socialisme, dat zelfs totalitaire vormen zou aannemen, zoals we na de Oktoberrevolutie zouden zien.

Ondertussen had Medem zich met de Joodse kwestie beziggehouden en had hij een analyse gemaakt van de verschillende richtingen die een niet-territoriaal collectief met absoluut anormale economische structuren maar met krachtige specifieke eisen kon inslaan. Hij bestudeerde de Bijbel, de veelzijdige geschiedenis van het Joodse volk, en begon Jiddisch te leren om beter begrepen te worden door de leden van zijn partij. In de jaren 1910 slaagde hij erin het Jiddisch meester te worden. Tot dan had hij zich in zijn artikelen in de Russischtalige pers van de Bund in het Russisch uitgedrukt. Zijn kameraden noemden hem liefdevol ‘de goj’.

Negentig procent van de Joodse bevolking gebruikte het Jiddisch als omgangstaal. De drie groten van de literatuur – Mendele Mokher Sforim, Itzhak Leibush Peretz en Shalom Aleichem – werden in alle milieus zeer veel gelezen. An-Ski, Shalom Asch, Moriss Rosenfeld, David Pinski, om het enkel maar over de belangrijkste te hebben, beschreven dikwijls de Joodse arbeidersklasse.

Op het vijfde congres van de Bund in juni 1903, dat in Zürich plaatsvond, legde Medem de basis van wat men het Joodse nationaliteitsbeginsel zou kunnen noemen. Het nationale sentiment diende als basis voor een doctrine die de bekommernissen voor de nationale en culturele identiteit van een volk benadrukte en die tegelijkertijd elke vorm van nationalisme uitsloot. Medem pleitte voor een weg tussen nationalisme en assimilatie in, die hij ‘neutralisme’ noemde. In het eerste geval leidde het nationalisme tot het chauvinisme en plaatste het zich aan de tegenpool van het internationalisme. In het tweede geval leidde de assimilatie als politieke doctrine tot de complete verdwijning van het jodendom. Het ‘neutralisme’ daarentegen betekende dat ‘elke bestaande groepering het nationale probleem kan oplossen volgens zijn eigen weg en met behoud van zijn autonomie’.

Iets later herzag hij deze definitie omdat hij tot het inzicht gekomen was dat de Joodse gemeenschappen, die als compacte massa’s in Oost-Europa leefden, een nationale minderheid vormden die voor hun eigen kenmerken moesten opkomen. Toen in 1906 in Vilnius zijn theoretisch werk *Di Nationalè Fragè un di sotsial-démokratiè* uitkwam, trachtte hij daarin het internationalisme met de nationale kwestie te verzoenen. Deze nieuwe stroming liep parallel aan die van Doubnov, d.w.z. de kernideeën van het Joodse autonomiestreven. Op enkele details na, waren Medem en Doubnov van mening dat het Joodse volk de mogelijkheid moest krijgen haar eigen taal en rechtspraak te gebruiken in haar relaties met de nationale, regionale en lokale overheden en dus haar nationale en culturele autonomie moest kunnen vrijwaren. Vermits de Joden beschikten over de kenmerken die gewoonlijk een volk definiëren – religie, taal, gemeenschappelijke geschiedenis,

gemeenschappelijk lot -, konden ze zich ook terecht beschouwen als Joodse onderdanen in een multinationale staat, op dezelfde manier als de Polen, de Litouwers, de Oekraïners of de Armenen. Als nationale minderheid moest het Joodse volk gelijke civiele en politieke rechten eisen.

Deze doctrine was rechtstreeks beïnvloed door het austromarxisme van Otto Bauer en Karl Renner. Deze laatste was voorstander van een 'rechtspersoonlijkheid' in het kader van extra-territoriale volkeren of in het geval van een zeer heterogene bevolking dat samenwoont op een zelfde grondgebied. Al deze federalistische begrippen verzetten zich tegen elke vorm van centralisme of extreem jacobinisme. Vladimir Medem leverde met zijn geschriften en in zijn daden een hoeksteen voor de heropbouw van een complex dat vernietigd was door theoretici die weinig bekommerd waren om de diversiteit, het verschil en de specificiteit van de volkeren.

Bij het begin van de twintigste eeuw, terwijl hij trouw bleef aan het proletarisch internationalisme, toonde Medem aan dat er buiten de klassenstrijd een solidariteitsgevoel en een federalistische structuur noodzakelijk waren. Hij verwees hierbij naar de Oostenrijkse sociaaldemocratie, die samengesteld was uit zes nationale partijen: Duitse, Italiaanse, Poolse, Tsjechische, Rutheense en Zuid-Slavische. Voor Medem was de nationale kwestie voor de socialistische organisaties van fundamenteel belang, en dit des te meer omdat elke organisatie zijn eigen taal gebruikte en dus een eigen cultuur bezat. Daarom moesten in multinationale landen als Oostenrijk-Hongarije of Rusland de socialistische organisaties in hun programma de creatie voorzien van instellingen die de vrijheid van culturele ontwikkeling van elke nationaliteit in de twee landen garandeerden. Dat is het wat de Bund deed. Overigens begrepen de Letse sociaaldemocraten, de Armeense 'specifisten' en de Georgische mensjewieken dit zeer goed: zij verdedigden de opvattingen van de Bund over de nationale kwestie.

Dit nationale sentiment dat door Medem voor het voetlicht geplaatst werd, werd versterkt door de gehechtheid van de Joodse massa's aan het Russisch grondgebied waar ze al meer dan vijf eeuwen woonden en in Polen sedert 700 jaar. Aldus schreef hij: 'Wij zijn hier geen vreemdelingen of gasten, zelfs indien de regering ons als dusdanig beschouwt. De rijkdom van het land is doordrenkt met ons bloed. Wij vechten voor wat ons toebehoort. Dit land is van ons en wij zijn met duizenden banden ermee verbonden, net zoals het toebehoort aan alle andere volkeren die er wonen.' Deze verworteling, deze *Doykayt*, een Jiddisch neologisme (in het Engels: *hereness*), dat betekent: hier zijn, ter plekke blijven terwijl men samen met de niet-Joodse progressieven een strijd voert, was iets totaal anders dan wat het zionisme, om het even welke stroming van het zionisme, beoogde, omdat zij de vereniging van de ballingen in Eretz Israël predikte.

Vanuit het standpunt van het socialisme en in het licht van de klassenstrijd, bestudeerde Medem nauwgezet de interne structuren van het jodendom, een omgekeerde sociale piramide ten opzichte van de niet-Joden, met alleszins een arbeidersklasse die door de groeiende verpaupering van de middenklassen in omvang toenam. Hij toonde aan hoezeer een louter territoriale identificatie onmogelijk was in een regio waarin miljoenen individuen tot verschillende etnieën behoorden en op een zelfde grondgebied met elkaar samenwoonden. Het kwam erop aan de onderdrukking te vermijden door elke nationale groep zijn eigen vertegenwoordiging te garanderen in de vorm van gestelde organen die in hun naam optreden. Medem zou dicht bij de opvattingen van Doubnov blijven, volgens wie het beste voorbeeld geleverd werd door de Kehilla, het lokale basisorgaan van het jodendom; de Kehillot zouden een algemene Joods-Russische raad moeten vormen, Vaad genaamd, dat een politiek, uitvoerend en juridische orgaan was dat sprak in naam van het geheel van de Joodse gemeenschappen.

Deze erg gesofisticeerde doctrine die vanwege de collectieven een grote politieke rijpheid veronderstelde, werd door Medem in *Lebensfragen* van 8 februari 1916 uiteengezet. Het geeft het standpunt van de Bund over de nationale en culturele autonomie weer:

‘Elk land engageert zich ertoe een bepaalde vorm van cultureel werk te verrichten: de oprichting van lagere en van middelbare scholen, van normaalscholen, van bibliotheken, enz. Laten we het geval bekijken van een land met verschillende nationaliteiten, bijvoorbeeld Polen, Litouwers en Joden. Elk van deze nationaliteiten zou een eigen beweging oprichten. Alle burgers die tot een bepaalde nationaliteit behoren zouden lid kunnen worden van een speciale organisatie dat in elke regio culturele assemblees en voor geheel het land een algemene culturele assemblee organiseert. De speciale assemblees zouden moeten beschikken over speciale financiële middelen: elke nationaliteit zou het recht moeten hebben bij zijn leden belastingen te innen ofwel zou de staat uit zijn algemene kas een proportioneel gedeelte van zijn budget aan elk van zijn nationaliteiten kunnen toewijzen.

‘Elke burger van het land zou lid zijn van één van deze nationale groepen; maar de vraag van welke nationale beweging hij of zij lid is, zou afhangen van zijn of haar persoonlijke keuze en niemand zou ook maar enige controle over deze keuze mogen uitoefenen. Die autonome bewegingen zouden evolueren in het kader van de algemene wetten die door het parlement van het land uitgevaardigd worden; maar in hun eigen sfeer zouden ze autonoom zijn en elk van hen zou niet het recht mogen hebben zich te mengen met de aangelegenheden van de anderen.’

Laten we even terugkeren. Op het zevende congres van de Bund, kort na de revolutie van 1905, waarin de Bund een vooraanstaande rol speelde, werd Medem tot lid van het Centraal Comité gekozen. In die periode vóór de Eerste Wereldoorlog zou hij zich met de problemen van de Joodse gemeenschap blijven bezighouden en trachtte hij zijn theorie in de praktijk om te zetten. Hij was van mening dat het voor de Bund nodig was zich in de Joodse gemeenschap te integreren, deel te nemen aan de vergaderingen van de Kehillot, deel te nemen aan de intercommunautaire conferenties om er haar seculiere en progressieve boodschap te verkondigen.

Medem besteedde er het grootste gedeelte van zijn tijd aan. Hij doorkruiste klandestien de verschillende steden van de residentiezone die de Joden niet mochten verlaten als gevolg van een oekaze die al 140 jaar oud was. Hij was een van de promotoren van het Jiddisch, waar in 1908 in Czernowitz een conferentie over georganiseerd werd, en hij richtte samen met Peretz Jiddische scholen op. Hij bekampte het religieuze conservatisme omdat bepaalde rabbijnen zich maar al te dikwijls aan het regime onderwierpen, maar hij verdedigde tegelijkertijd het principe dat de sabbath een rustdag moest blijven omdat dit al eeuwenlang traditie was. Op sociaal vlak kloeg hij de lock-out van de Joodse patroons aan en het gebruik door sommige van hen van knokploegen, van stakingsbrekers en zelfs van hooliganbendes. Tussen 1906 en 1912 kende de arbeidersbeweging en het Joodse socialisme in het bijzonder een periode van algemene verzwakking, het waren donkere jaren die gemarkeerd werden door een felle reactie ten tijde van de Beilis-affaire (*), een schandige beschuldiging van rituele moord. Maar ook in deze periode spaarde Medem zijn kritiek niet. Hij eiste het recht op tewerkstelling van Joodse arbeiders in niet-Joodse industriële en commerciële bedrijven op, het criterium moest de beroepsbekwaamheid zijn en niet de afkomst.

In 1912 werd Medem tijdens een lezingentournee in Kovno gearresteerd. Hij werd opgesloten in het beruchte tiende paviljoen van het slot van Warchau. Geketend werd hij naar Orel, ten zuiden van Moskou, overgebracht. Twee jaar later werd hij naar de Poolse hoofdstad teruggestuurd om er veroordeeld te worden tot ontzetting uit zijn burgerrechten en tot vier jaar gevangenisstraf. Bij het oprukken van de Duitse troepen werd Warchau door de Russen geëvacueerd; daarbij werden de politieke gevangenen vrijgelaten.

Vanaf zijn bevrijding in 1915 tot aan zijn dood, acht jaar later, ontplooidde hij als leider van de Bund een onvermoeibare politieke activiteit. Bij zijn vrijlating had het Centraal Comité van de Bund hem gevraagd het partijorgaan *Lebnsfragen* (Levensproblemen of Vitale problemen) op zich te willen nemen. Het blad verscheen wekelijks, vanaf 1918 dagelijks.

Medem, die in Polen gebleven was, zette zijn strijd voor de erkenning van het Jiddisch als Joodse nationale taal voort. Hij hielp Bronislaw Grosser voltijdse scholen en kindertehuizen op te richten. Dit leidde in 1921 tot de oprichting van de centrale organisatie van Jiddische scholen (CISHO), waar tot in 1936 tussen 60.000 en 80.000 kinderen naar school gingen. De CISHO was in Polen het belangrijkste net van Jiddische scholen. Na de dood van Medem werd er in een buitenwijk van Warchau een luchtkursenatorium geopend, een op sanitair en pedagogisch vlak baanbrekende instelling, dat naar hem genoemd werd. Aleksander Ford heeft hem opgevoerd in een inmiddels beroemd geworden film, *Mir Kumen On* (Wij komen aan). Dus op educatief vlak kon Medem ten volle zijn capaciteiten en talenten in de schoot van een halflegale partij ontplooiën.

De Russische Revolutie verraste hem. Hij kon Sint-Petersburg, dat sedert 1914 tot Petrograd ombenoemd was, niet bereiken. Vanaf het begin verwierp hij het principe van een socialisme dat door een minderheid zou doorgevoerd worden. Hij steunde Henryk Erlich – die de belangrijkste leider van de Poolse Bund zou worden – en die in die tijd in de sovjet van Petrograd zetelde. Erlich was woordvoerder van de Bund, van de mensjewieken en van de meerderheid van revolutionair-socialisten in de Grondwetgevende Vergadering. Hij kante zich openlijk tegen de bolsjewistische staatsgreep. Medem schreef: ‘Het socialisme is de wet – de echte, niet de denkbeeldige – van de meerderheid. Enkel de meerderheid kan het lot in eigen hand nemen. Een socialisme dat gebaseerd is op de wil van de minderheid is onmenselijk. Het is absurd.’

Medem kende de bolsjewieken goed. Hij had hen meer dan 15 jaar bekampt. Het volstaat zijn memoires te lezen. Medem stond zeer wantrouwig tegenover Lenin, verschillende keren klaagde hij zijn totalitaire praktijken aan. We kunnen terecht de leider van de Bund beschouwen als een van de eersten, zonet de eerste, die de dieperliggende aard van het bolsjewisme erkend heeft. Volgens hem was de eerste socialistische staat ‘een maatschappij die gecreëerd werd door een talentrijk avonturier, een mengeling van oligarchie en verlicht absolutisme’.

De instelling van een politieke politie, de Tsjeka, vervolgens van het oorlogscommunisme, de uitschakeling van niet-communistische arbeidersbewegingen, -leiders en -militanten, bevestigden zijn vrees. Afsplitsingen en het uiteenvallen van de Russische Bund waren het gevolg. Socialistische zionisten en bundisten werden vervolgd en gearresteerd. Mensen zoals Liber, die heftig weerstand boden, werden gevangengenomen en geliquideerd. Anderen, zoals Abramovitch, slaagden erin de Sovjet-Unie te ontvluchten. Het lot van degenen die zich uit overtuiging of uit opportunisme bij het nieuwe regime aangesloten hadden, was, op enkele uitzonderingen na, niet veel beter. Frumkin, Gojanski, Weinstein en vele anderen verdwenen tijdens de stalinistische zuiveringen. In maart 1921 was de Bund totaal van het politieke toneel van de Sovjet-Unie verdwenen.

De revolutionaire golf die Rusland en vervolgens de landen van Centraal-Europa – vooral Duitsland en Hongarije – overspoeld had, fascineerde de meeste socialistische leiders en militanten. Eén na één werden de marxistische partijen geconfronteerd met een verschrikkelijk dilemma: breken met het reformisme en hun leiders van de Internationale door communistische partijen op te richten of in de sociaaldemocratie blijven.

De Bund ontsnapte er niet aan. In december 1917 hield de Bund een conferentie in de illegaliteit in Polen. De vertegenwoordiger van de linkervleugel vroeg met aandrang de steun voor de bolsjewieken. Ondanks zijn argumenten en zijn waarschuwingen werd Medem in de minderheid gesteld. De twee daarop volgende conferenties bevestigden de invloed van de Russische communistische partij alsook die van de Poolse communistische partij die in 1918, één maand na de onafhankelijkheid van Polen, opgericht was. Op de derde conferentie van de Bund, die op 20 en 21 april 1919 plaatsvond, nam Medem het woord: ‘Wanneer men de democratie afwijst, dan neemt de

macht van de samenzweerders de overhand... Het Sovjetsysteem is gebaseerd op de machtsgreep door een autocratie. De Sovjetgrondwet geeft alle macht aan de communistische partij, die als enige kan beslissen wie over politieke rechten kan beschikken... In de plaats dat de macht uit het volk voortspuit, vloeit de macht voort uit een partij, uit de almachtige oligarchie van de enige toegelaten partij. De tijd is gekomen om op te roepen tot het einde van dit politieke spel.'

Maar de meerderheid volgde hem niet. Medem vertegenwoordigde de rechtervleugel van de Poolse Bund en verzette zich de daarop volgende maanden tegen de linkervleugel die pleitte voor een hechte samenwerking met de communisten. Terwijl Medem gedurende vele jaren als de centrale figuur van de Bund, als zijn belangrijkste theoreticus beschouwd werd, waren er nu nieuwe leiders opgedoken. De Russische Revolutie had de homogeniteit van de Joodse arbeiderspartij, waar Medem tijdens de jaren van klandestiniteit zo fier op was, in verregerende mate aangetast.

Op 9 en 10 augustus 1920 vond in Lwow (Lemberg, tegenwoordig Lviv in Oekraïne) in de legaliteit de vierde conferentie van de bundistische organisatie van Polen plaats en het verenigingscongres van de Poolse Bund met de Joodse sociaaldemocratische partij van Galicië, dat de naam aannam van Algemeen Joods Arbeidersverbond van Polen – Der Yiddisher Arbeter Bund fun Poyln.

Terwijl de samensmelting een zuivere formaliteit betekende, waren de discussies over de in te nemen standpunten ten opzichte van de Derde Internationale zeer heftig. In naam van de centrissen stelde Erlich dat de Komintern geen Internationale van de arbeidersklasse was maar een Russisch bolsjewisme dat in de socialistische bewegingen van verschillende landen binnengedrongen was en in feite een vorm van blanquisme betekende. Het mocht niet baten. De linkervleugel weigerde elk compromis en behaalde 41 tegen 30 stemmen, bij 15 onthoudingen. Daarmee werd, ondanks het risico op een scheuring, het principe van toetreding tot de Communistische Internationale goedgekeurd.

Het Centraal Comité telde 11 leden: 6 behoorden tot de linkervleugel, 4 tot de centrissen en 1 tot de rechtervleugel. Deze laatste positie werd ingenomen door Beinish Mihalewicz, die voorstelde zich ten voordele van Medem terug te trekken. Daarop deed er zich een plotselinge ommekeer voor. Medem weigerde in het Centraal Comité te zetelen en daarbovenop legde hij al zijn functies neer, ervan overtuigd dat de Bund zijn ondergang tegemoet liep. In een doodse stilte legde hij opnieuw uit waarom hij zich onmogelijk kon verzoenen met het bolsjewistisch socialisme en hij elk compromis afwees. Hij waarschuwde zijn strijdmakkers voor de bolsjewistische methodes. Het werd zijn politiek testament.

Medem weigerde zelfs deel te nemen aan het afscheidsetentje dat ter zijner ere georganiseerd werd toen hij bij het begin van het daarop volgende jaar besloot naar de Verenigde Staten uit te wijken. Hij werd journalist van het Jiddische dagblad van New York, de *Forverts* (Vooruit) en militeerde in Joodse socialistische kringen. Op verzoek van de krantendirecteur, Abe Cahan, schreef Medem zijn memoires, die verschenen onder de titel *Fun mayn Lebn* (Mijn leven).

Als gevolg van een jarenlange nierontsteking verslechterde zijn gezondheidstoestand. Hij overleed op 17 januari 1923 op de ouderdom van 43 jaar. De Arbeter Ring – de Arbeiders Kring -, de grote organisatie aan de periferie van de Bund, liet op zijn graf een gravure aanbrengen met de tekst: 'Vladimir Medem, de legendarische held van de Joodse arbeidersbeweging'.

Zijn heengaan werd op een pijnlijke manier ervaren door de Joodse arbeidersbeweging van de hele wereld, daarbij inbegrepen zijn politieke tegenstanders. Gedurende verschillende jaren vond de Bund geen nieuwe leider van zijn formaat. Jarenlang nam de partij een weifelende houding ten opzichte van het communisme aan, om in 1930 uiteindelijk aan te sluiten bij de socialistische

arbeidersinternationale. In tegenstelling tot de meeste socialistische partijen zou de Kom-Bund (de Poolse bundistische communisten) een kleine groepering blijven en snel van het toneel verdwijnen.

Het getourmenteerde leven van Vladimir Medem, die door zijn vrienden *Di Néchomè fun Bund* – bezieler van de Bund – genoemd werd, kan niet gescheiden worden van het tragische lot van de meeste Bundleiders in de Sovjet-Unie en later in Polen, noch van de grote organisatie die de Bund vormde: vakbond, vrouwen-, jongeren- en kinderbeweging, een partij die zwenkingen, mislukkingen en overwinningen gekend had, oprecht eerlijke militanten en leiders – en tenslotte het kwaad dat over het Jodendom in Europa en voornamelijk tijdens de Tweede Wereldoorlog in Polen neergedaald was: de Shoah.

Uit: Vladimir Medem, 'Ma vie', Paris: Honoré Champion Editeur, 1999. Vertaling: Johnny Lenaerts.